

„Ubezważnowolnienie”

Opracowanie: Fundacja Młodzi Ludziom

Każdy człowiek od chwili urodzenia posiada **„zdolność prawną** czyli możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków (np. możliwość bycia właścicielem rzeczy, możliwość odziedziczenia spadku, bycie objętym ochroną prawną itp.).Zgodnie z art. 8 § 1 k.c. „Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną.”

Drugą cechą przynależną człowiekowi w polskim prawie jest **„zdolności do czynności prawnych”** czyli możliwość nabywania praw i zaciągania zobowiązań (np. zawierania umów, składania prawnie wiążących oświadczeń woli, zaciągania zobowiązań, rozporządzania swoim majątkiem, zarobkiem itp.).

Zdolność do czynności prawnych zmienia się ustawowo wraz z wiekiem:

- dziecko 0-13r.ż nie ma zdolności do czynności prawnych (oprócz drobnych spraw życia codziennego, np. zrobienie zakupów, przejazd środkiem lokomocji itp.),

- młodzież 13-18 lat ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych (pewne czynności może wykonywać samodzielnie, innych nie może , a jeszcze inne będą ważne gdy potwierdzi je przedstawiciel ustawowy czyli najczęściej rodzic),

- osoba z dniem ukończenia 18 r.ż. uzyskuje – pełna zdolność do czynności prawnych.

Zgodnie z art. 12 k.c. „Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły lat trzynastu, oraz osoby ubezważnowolnione całkowicie.”

Czyli pomimo osiągnięcia pełnoletności , osoby te mogą mieć te zdolność ograniczoną lub mogą być jej pozbawieni – taka czynność nazywa się „ubezważnowolnieniem”.

Rodzaje ubezważnowolnienia:

- Ubezważnowolnienie całkowite
- Ubezważnowolnienie częściowe

Przesłanki ubezważnowolnienia całkowitego:

- Osoba która ma być ubezważnowolniona musi mieć skończone 13 lat,

- Musi zaistnieć sytuacja w której wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

Przesłanki ubezwłasnowolnienia częściowego:

- Osoba która ma być ubezwłasnowolniona musi mieć skończone 18 lat,
- Musi zaistnieć sytuacja w której występuje choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inny rodzaj zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwo lub narkomania,
- Stan osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego,
- Potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

Wniosek o ubezwłasnowolnienie częściowe można zgłosić już na rok przed dojściem do pełnoletniości osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie.

Czym różni się ubezwłasnowolnienie całkowite od częściowego?

Jak w powyższego wynika aby ubezwłasnowolnić osobę częściowo nie wymaga się aby osoba, która ma zostać ubezwłasnowolniona nie była w stanie pokierować własnym postępowaniem lecz wystarczy, iż ze względu na stan zdrowia, w szczególności w przypadkach wskazanych w ustawie, **potrzebuje pomocy** do prowadzenia swoich spraw.

Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawia się **kuratora**.

Natomiast dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie ustanawia się **opiekuna**.

Osoba ubezwłasnowolniona częściowo – posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Ważność niektórych czynności dokonanych przez tę osobę (z pewnymi wyjątkami) zależy będzie od potwierdzenia tego faktu przez przedstawiciela ustawowego takiej osoby, lub kuratora.

Osoba ubezwłasnowolniona nie może jednak dokonać pewnych czynności np. nie może udzielić pełnomocnictwa, czy sporządzić ważnego testamentu – te czynności będą bezwzględnie nieważne.

Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie - nie posiada w ogóle zdolności do czynności prawnych. Wszystkie czynności prawne dokonane przez tę osobę będą nieważne, z wyjątkiem tzw. drobnych bieżących umów dnia codziennego, np. zakupy spożywcze,

przejazd autobusem, zakup książki. Czynności prawne zwykłego zarząd w imieniu tej osoby wykonuje opiekun prawny, jednak w przypadku czynności przekraczającej tzw. „zwykły zarząd” (np. sprzedaż nieruchomości osoby ubezwłasnowolnionej) musi wystąpić do sądu opiekuńczego o zgodę na dokonanie czynności.

Należy pamiętać że osoba ubezwłasnowolniona nie może wchodzić w związek małżeński. W przypadku, gdy osoba, którą ubezwłasnowolniono, pozostaje już w związku małżeńskim, to z chwilą orzeczenie ubezwłasnowolnienia następuje ustanowienie rozdzielności majątkowej małżonków.

Kto może złożyć wniosek?

- małżonek osoby która ma być ubezwłasnowolniona,
- jej rodzeństwo,
- przedstawiciel ustawowy czyli osoba, która z mocy przepisu prawa może działać w cudzym imieniu i ze skutkiem dla osoby, którą reprezentuje,
- krewni w linii prostej (dziadkowie, rodzice, dzieci wnuki, prawnuki).
Krewni w linii prostej mają prawo wystąpienia z wnioskiem tylko, jeżeli osoba, której wniosek dotyczy, nie ma przedstawiciela ustawowego,
- Prokurator
- Rzecznik Praw Obywatelskich
- Rzecznik Praw Dziecka
- a także sama osoba której wniosek dotyczy

Jakie podmioty występują w postępowaniu?

Uczestnikami postępowania o ubezwłasnowolnienie są z mocy samego prawa prócz wnioskodawcy:

- 1) osoba, której dotyczy wniosek;
- 2) jej przedstawiciel ustawowy;
- 3) małżonek osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie jeżeli jest zamężna;
- 4) prokurator - uprawnienie to przysługuje na podstawie art. 7 KPC.

Niezbędne dokumenty do złożenia wniosku.

Aby Sąd przyjął wniosek o ubezwłasnowolnienie niezbędne jest dostarczenie przez wnioskodawcę wraz z wnioskiem świadectwa lekarskiego o stanie psychicznym, wydanego przez lekarza psychiatrę lub orzeczenia o stopniu niepełnosprawności umysłowej wydanego przez psychologa. Jeśli wnioskodawca takiego świadectwa nie dostarczy to sąd może wniosek odrzucić.

Opłaty sądowe.

Zgodnie z art. 23 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłata od wniosku o ubezwłasnowolnienie wynosi 100 zł.

Ponadto, wnioskodawca może zostać obciążony kosztem związanym z powołaniem biegłych.

Przebieg postępowania.

Postępowanie dotyczące ubezwłasnowolnienia nie ma charakteru spornego, jest postępowaniem nieprocesowym.

W celu ubezwłasnowolnienia innej osoby konieczne jest wystąpienie z wnioskiem do sądu. We wniosku należy zawrzeć:

- dane osobowe wnioskodawcy oraz osoby, której dotyczy ubezwłasnowolnienie,
- informacje, jakie jest pokrewieństwo między osobą składającą wniosek a osobą, której dotyczy ubezwłasnowolnienie,
- dane o stanie cywilnym osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona,
- zaznaczenie, czy przedmiotem wniosku jest ubezwłasnowolnienie całkowite, czy częściowe,
- informacje czy osoba, której dotyczy będzie postępowanie, jest w stanie samodzielnie stawić się na rozprawę.

Wniosek wymaga również odpowiedniego uzasadnienia, w którym należy opisać problem który powoduje że osoba nie może samodzielnie podejmować decyzji w swoim imieniu i wymaga kuratora lub opiekuna (choroba psychiczna, alkoholizm, narkomania – wskazane powyżej).

Wniosek należy złożyć do sądu okręgowego. Sąd właściwy miejscowo to sąd miejsca zamieszkania osoby, której będzie dotyczyć procedura ubezwłasnowolnienia.

W toku postępowania sąd wysłuchuje osobę której dotyczy wniosek, oceniają jej stan również biegli sądowi bezpośrednio na rozprawie – biegły psycholog oraz - w zależności od stanu zdrowia osoby, która ma być wysłuchana - biegły lekarz psychiatry lub neurolog.

Osoba, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, musi być zbadana przez biegłego lekarza psychiatrę lub neurologa, a także psychologa. Opinia biegłego powinna zawierać ocenę stanu zdrowia psychicznego lub zaburzeń psychicznych albo rozwoju umysłowego osoby, której dotyczy wniosek, a także umotywowaną ocenę zakresu jej zdolności do

samodzielnego kierowania swoim postępowaniem i prowadzenia swoich spraw, uwzględniającą postępowanie i zachowanie się tej osoby.

Możliwe rozstrzygnięcia sądu.

Sąd może:

- oddalić wniosek o ubezwłasnowolnienie – jeśli uzna że nie zachodzą przesłanki ubezwłasnowolnienia,
- orzec o ubezwłasnowolnieniu całkowitym bądź częściowym.

Orzeczenie w przedmiocie ubezwłasnowolnienia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.

W postanowieniu o ubezwłasnowolnieniu sąd orzeka, czy ubezwłasnowolnienie jest całkowite, czy też częściowe i z jakiego powodu zostaje orzeczone.

Jaką rolę pełni w postępowaniu osoba prokuratora?

Obecność prokuratora w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie ma zagwarantować, iż jej prawa i wolności osoby, której wniosek dotyczy, będą należycie chronione. Prokurator czuwa również nad tym aby osoba, której dotyczy postępowanie nie została pokrzywdzona, bezpodstawnie ubezwłasnowolniona.

Kto może zostać opiekunem lub kuratorem dla osoby ubezwłasnowolnionej?

Opiekunem lub kuratorem może zostać osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, czyli pełnoletnia, nie ubezwłasnowolniona oraz korzystająca z pełni praw publicznych. Ponadto, kandydat na opiekuna/kuratora powinien cieszyć się nieposzlakowaną opinią, stanem zdrowia pozwalającym na pełnienie funkcji opiekuna lub kuratora oraz nie może być karany za przestępstwo popełnione umyślnie.

Jak przebiega postępowanie o ustanowienie opiekuna lub kuratora?

Sąd, który orzekł ubezwłasnowolnienie, zarządza z urzędu przesłanie sądowi opiekuńczemu odpisu prawomocnego postanowienia, którym orzekł ubezwłasnowolnienie.

Ustanowienie opiekuna i kuratora następuje postanowieniem sądu opiekuńczego, przed którym składa się przyrzeczenie. Sąd wydaje tzw. zaświadczenie, stanowiące dowód uprawnień względem ubezwłasnowolnionego.

Jakie są prawa i obowiązki opiekuna i kuratora?

Obowiązkiem opiekuna prawnego jest:

- dbanie o to, aby osoba ubezwłasnowolniona miała środki do życia, a w razie ich braku, dochodzenie dla niego odpowiednich świadczeń,
- dbanie, aby ubezwłasnowolniony miał zapewnioną właściwą opiekę lekarską,
- dbanie by ubezwłasnowolniony sobie nie zagrażał, nie szkodził i nie stwarzał zagrożenia dla innych osób.

Obowiązkiem kuratora jest:

- opieka nad sprawami życiowymi i majątkiem osoby częściowo ubezwłasnowolnionej,
- podobnie jak opiekun prawny ma dbać o to, aby ubezwłasnowolniony częściowo miał środki do życia i zapewnioną opiekę lekarską.

Do obowiązków opiekuna prawnego jak i kuratora nie należy ponoszenie jakichkolwiek nakładów i wydatków na rzecz podopiecznego.

Zarówno opiekunowi prawnemu jak i kuratorowi Sąd opiekuńczy przyznaje, na jego żądanie stosowne wynagrodzenie. Pokrywane jest ono z dochodów lub majątku osoby, dla której opiekun lub kurator jest ustanowiony. Jeśli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywane jest ze środków publicznych i wypłacane przez ośrodek pomocy społecznej. Wysokość wynagrodzenia w stosunku miesięcznym, nie może przekroczyć 1/10 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres poprzedzający dzień przyznania wynagrodzenia.

W przypadku problemów prawnych, potrzeby pomocy zapraszamy do korzystania z punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Na stronie <https://np.ms.gov.pl> znajduje się prosta wyszukiwarka w której znajdziecie Państwo wszystkie dostępne w Polsce punkty tej pomocy.